

KARVASED JA SULELISED PÖLISRAHVASTE FOORUMIL: Kai Reinfeldt

Inimõiguste Instituudist annab pimedale orienteerujale päeviku põlisrahvaste ühekordsest puhvetist New Yorgis, mille küljes ta ise vaatlejana oli.

Inimõiguste Institut

Igal kevadel toimub ÜRO peakorteris New Yorgis Põlisrahvaste Püsifoorum, mis toob kokku maailma põlisrahvaste esindajad ning peasjalikult need riigid, kelle territooriumidel põlisrahvaid elab. Oodatud on ka kõik teised riigid. Sellel aastal oli kohal ka Inimõiguste Instituut, kes aitas krimmitatarlaste avaliku diplomaatia projekti raames läbi viia foorumi kõrvalüritust.

1.

Kui üldiselt võiks arvata, et ÜRO peakorter on koht, kus tuleb käia pintsaku ja lipsuga – ja enamik seda ka teeb –, siis põlisrahvaste foorum on vähemasti pealtnäha elav muuseum maailma põlisrahvaste rahvarietetest. Põlisrahvaste organisatsioonide esindajad just nende traditsiooniliste kostüümide järgi ära tunnebki. Maride või komide või saamide rahvariided ei ole eestlase

silma jaoks just üleliia eksootilised (kuigi põnevad!), kuid üritusel kohtab ka sõna otseses mõttes karvaseid ja sulelisi. Mõnel istub peas lausa terve linnutopis, mõne näolt leiab traditsiooniliste sümbolitega tätoveeringuid – kõik illustreerimaks seda, kui värvikirev on maailm ja traditsioonid maailma eri paikades. Paljuks ei ole peetud ka traditsiooniliste elementide lisamist klassikalisel ülikonnale.

2.

Kuigi pealtnäha on seltskond värvikirev ja lõbus, on jutud, mida foorumil räägitakse, tõsised. Sel aastal kandis üritus alapealkirja “Põlisrahvad: konfliktid, rahu ja resolutsioon”, mis viitab põlisrahvaste deklaratsioonile ja reaalsusele, milles paljud põlisrahvad elama peavad: paljudel juhtudel ei ole kaitstud nende inimõigused, nende tegevus on piiratud või raskendatud või ähvardavad poliitilised otsused ja vähesed toetused mõnd rahvast hoopis välja suretada. Esindatud olid näiteks

põlisrahvad Põhja-Ameerikast, Amazonase piirkonnast, Okeaanias, Aafrikast ja Aasiast. Muresid on palju ja erisuguseid.

3.

Peamiste teemadena tulid käsitlesele põlisrahvaste tervis, haridus, inimõigused, majanduslik ja sotsiaalne areng, keskkond ja kultuur. Nii näiteks on kliimamuutused tugevalt mõjutamas Fii põliselanike tavapärasel eluolu, Kesk-Ameerikas on probleeme rahastuse leidmisega, et põliselanike organisatsioonid saaksid end elus hoida. Põhja-Ameerikas on probleeme keeleliste õigustega ning Põhja-Aafrikas tuleb hakkama saada keerulistes poliitilistes oludes.

4.

Foorumi superstaariks tõusis aga Kanada, kes võib endale rinnale patsutades öelda, et on esimene riik maailmas, kus ÜRO põlisrahvaste

uuudi värvipliats

deklaratsiooni ainult soovitusena ei võeta ning seda täies mahus järgitakse. Riigi justiitsminister on põlisrahva esindaja ning küllap ta juba kontrollib, et sõnad ka tegudeks saavad.

5.

Esindatud olid ka Krimmi poolsaare põliselanikud krimmitatarlased, kelle sõnavõttud pälvivad omajagu tähelepanu mitme riigi delegatsioonilt. Ukraina esindus tegi ettepaneku 1944. aasta krimmitatarlaste küüditamist tunnustada genotsiidina ning pööras tähelepanu krimmitatarlaste esinduskogu Medžlise keelustamisele kui inimõiguste rikkumisele. Foorumi ekspertliikmed Venemaalt rõhutasid aga, et krimmitatarlaste inimõigused Krimmis on tagatud, seda eriti alates 2014. aastast ning et suurim probleem põlisrahva jaoks on hoopis maaomandi küsimused. Teema tuli arutlusele ka foorumi kõrvalüritusel “Põlised krimmitatarlased: strateegiad ja taktikad ellujäämiseks ja inimõiguste kaitseks,” mis tõi kokku nii krimmitatarlaste esindajad kui ka eksperdid Venemaalt ja USA-st. Oma mõtteid jagasid ÜRO Põlisrahvaste Püsifoorumi liige Dalee Sambo Dorough ja EMRIP-i (Põlisrahvaste Õiguste Ekspertmehhansmi) esimees Aleksei Tsõkarev. Arutelu vahendas Inimõiguste Instituudi ekspert ja ÜRO Põlisrahvaste Püsifoorumi liige ja raportöör Oliver Loode. Ürituse publiku seas oli nii Venemaa, Ukraina kui ka paljude teiste riikide esindajaid, sealhulgas mitmeid Venemaa põlisrahvaste kogukondade liikmeid.

6.

Vaatamata eriarvamustele jõudsid eksperdid ühisele järeldusele, et krimmitatarlasi tuleks tunnustada kui Krimmi põlisrahvast ning nende esinduskogu Medžlise keelustamine mai algul on vastuolus ÜRO põlisrahvaste deklaratsiooni põhimõtetega. Eriarvamusele jäädid strateegiate osas, kuidas poolsaare põliselanike õigusi kõige paremini tagada.

Foorumi toimumise ajal reageeris krimmitatari küsimustele ka Euroopa Parlament, kes võttis vastu resolutsiooni, millega mõistis hukka inimõiguste rikkumised Krimmis, seda eelkõige krimmitatarlaste suhtes. Selle alla kuuluvad krimmitatari meediaväljaannete sulgemised ja esinduskogu Medžlise laialisaatmine. Just inimõiguste rikkumised olid need teemad, mis kõige teravamalt ka foorumi üldistungitel jutuks tulid.

Krimmitatarlaste eest kõnelenud Emine Džeppar kutsus plenaaristungil üles põlisrahvaste kogukondi üle maailma avaldama moraalset toetust krimmitatarlastele kui ühele paljudest maailma põlisrahvastest. “Teadmine, et saame loota maailma rohkem kui 400 miljonile põlisrahvaste esindajale, tähendab meie jaoks rohkem, kui oskate arvata,” sõnas Džeppar. Üleskutse sai põlisrahvaste esindajate tugeva aplausi osaliseks.

7.

Just solidaarsus ja üksteise toetamine ilmestavad hästi foorumil toimuvat. Ühe laua taha istuvad komid ja indiaanlased, aborigeenid ja krimmitatarlased. Aina globaliseerumas maailmas muutuvad inimesed üha sarnasemaks – söövad Ameerika burgerit, sõidavad Jaapani autodega ning ostavad Hiinas toodetud asju. Põlisrahvad seevastu on niivõrd erinevad ja nähes kõiki neid karvaste ja suleliste rahvarõivastega põliselanikke üheskoos, mõistab igaüks: ka oma traditsioone ja kultuuri elus hoides on võimalik teistega hästi läbi saada. ✕

